

Helårsgræsning: Udfordrende men ikke umuligt

I Vendsyssel græsser galloway-stude året rundt på statens arealer. Det har bidraget til god viden og erfaring med vintergræsning.

I Lille Norge ved Saltum, i Skagen Klitplantage og på Læsø kan man se galloway-stude traske sindigt rund og græsse arealerne – hele året rundt. Dyrene tilhører Naturstyrelsen og deltager i et forsøg. I spidsen står skovfoged Søren Møller Pedersen:

”Naturstyrelsen har iværksat det her forsøg, fordi helårsafgræsning giver en endnu rigere natur end traditionel naturpleje i sommermånederne,” forklarer han. Det skyldes, at dyrene æder andre ting om vinteren, fx opvækst af træer og buske. Det giver en mere varieret afgræsning, og sammen med tråd og frisk gødning på arealerne hele året skabes nye og varierede betingelser for plante- og dyreliv.

”Men der er nogle udfordringer og ikke så mange erfaringer med helårsgræsning, og derfor ønsker vi at blive klogere på det med vores egne dyr,” forklarer Søren Møller Pedersen. Forsøget har nu kørt gennem seks vintre, og der er indsamlet en række erfaringer.

Tilskudskrav er en udfordring for helårsgræsningen

Overordnet skal dyretrykket ideelt set være sådan henover året, at der er spist op på arealerne i april. Det præcise dyretryk bør sættes ud fra en biologisk vurdering, og ud fra om dyrene trives. To af arealerne i forsøget, ved hhv. Skagen og på Læsø, er meget næringsfattige. Og her er man ifølge Søren Møller Pedersen nødt til at holde så lavt et dyretryk, for at der er naturlig føde nok på arealerne i vinterperioden, at der ikke kan hentes tilskud hjem indenfor de eksisterende ordninger. Arealet ved Lille Norge er mere frodigt, og her er det muligt at afgræsse med fast lavt dyretryk på 0,3 storkreatur pr. ha. hele året.

”Det, vi har erfaret er, at det godt kan lade sig gøre at opnå tilskud ved helårsgræsning, hvis arealerne er varierede og tilstrækkeligt frodige,” forklarer han. Arealet ved Lille Norge er netop varieret med højt- og lavtliggende områder, som samlet set giver fornuftigt med naturlig føde både i tørre og våde år. Blandingen af tidligere omdriftsjord, overdrev, frodig grøn klit, skov og hede fungerer rigtig godt, selvom det samlede areal kun er ca. 25 ha.

”Der, hvor vi til gengæld kan se, at det er svært at overholde tilskudskravene, er arealer med overvejende klit og hede, hvor der er fravær af mere næringsrige naturtyper,” forklarer Søren Møller Pedersen. Han understreger samtidigt, at helårsgræsningen på disse arealer bestemt er praktisk mulig og rigtig godt for naturen.

En anden erfaring, som forsøget har givet er, at det er en fordel at have store sammenhængende arealer, så man kan tilse mange dyr på kort tid. På den måde kan omkostningerne til tilsyn holdes nede. ”For at optimere tilsynet på store naturarealer, vil brug af hjælpemidler som GPS-halsbånd og droner desuden være relevant,” tilføjer Søren Møller Pedersen.

Valg af dyr

Dyrene, som græsser på arealerne er galloway-stude. De er ifølge Søren Møller Pedersen valgt, fordi galloway-racen er robust, og fordi studene er gode til at lægge huld på i løbet af sommeren, som de kan tære på i løbet af vinteren. Samtidig har projektarealerne en del publikum, og her er stude velegnede, fordi de i reglen er meget rolige og ikke så opsøgende.

Ly og læ og beredskab klar

Mange kødkvægholdere er usikre på, om man kan leve op til dyrevelfærdsmæssige krav i forbindelse med helårsafgræsning. Også her er et varieret areal ifølge Søren Møller Pedersen, vigtigt, så dyrene altid kan finde et tørt leje og læ i bevoksning.

"Vi har ikke opstillet læskure, men har krat og nåletræsbevoksning på alle arealer, som de kan søge ind i. Til gengæld har vi investeret i opvarmede vandkopper, så dyrene altid har adgang til frisk vand – også i tilfælde af frost," forklarer han. Og skulle det sætte ind med en hård snevinter er der beredskab klar, så dyrene kan fodres ude i hegnene eller tages hjem til et vinterkvarter.

"Vi har i det hele taget stor fokus på dyrevelfærd. Dagligt tilsyn i vinterperioden er vigtigt, og vi har jævnligt en dyrlæge med ude for at sikre os, at vi holder os inde for målskiven. Dyrlægens anbefalinger har også været afgørende for, om vi har sat ind med tilskuds fodring eller taget dyr ud," fortæller Søren Møller Pedersen. Han tilføjer, at Økologikontrollen har været forbi og nikket ja til dyrevelfærden på arealerne.

Fodring er et tveægget sværd

Dyrene fodres så lidt som muligt, men så meget, det er nødvendigt. På det frodigste areal har det ifølge Søren Møller Pedersen kun været nødvendigt i perioder med sne. Fodringen foregår på arealer, hvor det ikke er i konflikt med tilskudsordningen.

"Når man fodrer dyrene er de nemmere at tilse og håndtere. Bagsiden er selvfølgelig, at det påvirker deres adfærd. De står hellere og venter på foder end går rundt og opsøger det og passer på den måde ikke arealerne optimalt. Tilskuds fodringen er med andre ord et tveægget sværd," konstaterer Søren Møller Pedersen.

Afsætning af kød

Målet med forsøget er ikke kødproduktion. Søren Møller Pedersen mener dog godt, at det vil kunne lade sig gøre at forene med helårsafgræsning.

"Vi har ikke et mål om at slagte dyrene på arealerne. Men man kunne godt sætte ungdyr ind og slagte dem, når de er klar. Studene på vores frodige areal er næsten slagteklare på samme tid, som vores fodrede dyr er klar. Her er gallowaystudene velegnede, fordi de kan lave kød på meget lidt," fortæller han. Han tilføjer, at det er vigtigt også at have ældre dyr, der kan agere tanter og lære de yngre, hvordan arealerne bedst udnyttes.

"Men man kunne sagtens praktisere en model, hvor man med jævne mellemrum tog dyr ud til slagtning eller slutfodning," mener han.

Overordnet konkluderer Søren Møller Pedersen, at helårsgræsning er muligt og meget relevant, hvis man vil lave god naturpleje – eller hvis man vil ekstensivere sin drift. Men for at det kan lykkes, kræver det en indsats og stiller en række krav til arealerne. Dertil kommer, at der skal være et forpligtende samarbejde mellem lodsejer og dyreholder, så der er enighed om mål og midler, og at der er taget højde for det i en eventuel græsnings- eller forpagtningsaftale.

Fakta:

- Helårsgræsning uden tilskuds fodring er en forvaltningsstrategi, som giver en endnu rigere natur end traditionel naturpleje i sommermånederne.
- Tilskuds krav om minimumskrav til dyretryk gør det svært at praktisere helårsgræsning uden tilskuds fodring på næringsfattige arealer, hvor græsningsstrategien ellers kunne være god for biodiversiteten.
- Dyretrykket skal ideelt set være sådan henover året, at der er spist op på arealerne i april.

- Fodring ændrer dyrenes adfærd og "slukker" for den positive påvirkning de kan have på græs, træer, buske og arealet generelt i vintermånederne.
- Vælg robuste dyr, såsom galloway-kvæg, der selv kan finde føde og klare sig også i de kolde måneder.
- De store varierede arealer gør det nemmere at praktisere helårsgræsning uden tilskuds-fodring, da de er mere robuste overfor årstidsudsving i vejret.
- Sørg for ly, læ, frisk vand og tilstrækkeligt opsyn af hensyn til dyrevelfærden.